

Omgetoverd tot een semi-buitenjuf

Buitenlesdag 11 april 2017

Leerkrachten benoemen makkelijk en eenduidig de meerwaarde van onderwijs buiten en spreken het verlangen uit er meer mee te willen doen. Alleen 'echt' doen betekent een drempel over.

Op het eerste gezicht lijkt de drempel te nemen met lesideeën, -materialen en -methoden. Ben je langer in gesprek dan blijken leerkrachten geen **tijd en ruimte** te ervaren om zelf te experimenteren, te onderzoeken en te ervaren wat onderwijs buiten is.

Wat als je leerkrachten wél tijd en ruimte geeft?, dan ontstaat **bewustwording** en leidt één voorbeeld tot een scala aan eigen ideeën om de buitenruimte zo te gebruiken dat het de kwaliteit van het onderwijs versterkt.

Buiten les mag tijd kosten, omdat ik zie hoe waardevol het is voor de woordenschat. Doordat taal gekoppeld wordt aan iets wat je voelt, heeft wat je zegt ook zin.

Bedenken dat **onderwijs buiten van belang** is en weten ook waarom, is iets anders dan zien en weten hoe je het in praktijk brengt.

Onderwijs buiten is **onbekend** en spannend; leerkrachten en leerlingen zijn er weinig vertrouwd mee. Veel leerkrachten voelen zich dan ook onzeker om de buitenruimte te gebruiken als onderwijsleeromgeving.

Ervaring is de meest krachtige sleutel om dit vertrouwen te laten groeien. Eigenlijk precies de kwaliteit die leerkrachten motiveert om onderwijs buiten te geven, namelijk omdat het levensecht en tastbaar is.

Hoe dan?

Hoe dan? In het onderzoek 'De 'leer'kracht van groene schoolpleinen' hebben we aan 152 leerkrachten, op 13 basisscholen (met betegelde en groene schoolpleinen) gevraagd welke kansen en drempels zij zien voor onderwijs buiten. Vervolgens hebben we met vijf schoolteams in hele kleine stappen de buitenruimte verkend, en ideeën uitgetoetst. Voor de buitenlesdag 2017 delen we een aantal ervaringen.

Wat vinden leerlingen van onderwijs buiten?

ONDERWIJS BUITEN VINDEN LEERLINGEN LEUK, MAAR WORDT NIET VAAK GEGEVEN.

Ruim 80% van de leerlingen, op zowel grijze als groene schoolpleinen, zou het leuk vinden om buiten les te krijgen, echter ongeveer een derde van de leerlingen geeft aan dat ze daadwerkelijk wel eens buiten onderwijs krijgen.

KINDEREN ZEGGEN: BUITEN LES IS LEUK WANT 'BUITEN KUN JE ZIEN WAT DE JUF OF MEESTER VERTELT'

Buiten les is leuk, want dan ben je lekker in de frisse lucht en hoef je niet stil te zitten. Veel kinderen vinden contact met natuur leuk. Bovendien valt er buiten meer te beleven en denken de leerlingen dat je buiten beter, anders en echter kunt leren. Ook vinden leerlingen het fijn dat er buiten meer vrijheid is. Ze ervaren avontuur, zeggen beter op te kunnen letten en krijgen er energie van!

Buiten les is niet leuk, omdat leerlingen buiten willen spelen en niet leren. Verder vinden sommige leerlingen buiten les onhandig. Ze vragen zich bijvoorbeeld af hoe het dan moet als het regent en waar je op moet schrijven.

VRIJHEID
NATUUR
BETER CONCENTREREN
HET IS ANDERS
DE ZON
BUIEN ZIJN IS FIJN
BEWEGEN
MEER TE BELEVEN
FRISSE LUCHT
VEILIG
GEZELLIG
LEERZAAM
SPELEN EN LEREN TEGELIJK

Buiten les krijgen vind ik

NIET LEUK

LEUK

GROEN
GRIJS

0 20 40 60 80 100

Ik heb het nog nooit gehad maar het lijkt me leuk!!!

Krijg je wel eens buiten les?

NEE

JA

GROEN
GRIJS

0 20 40 60 80 100

Meer dan 60% van de leerlingen geeft aan geen buiten onderwijs te krijgen!

Het onderzoek

709 leerlingen uit groep 4, 5 en 6 van 10 basisscholen (waarvan vijf met een groen en vijf met een betegeld schoolplein) hebben antwoord gegeven op de vragen of ze wel eens buiten les krijgen en wat ze daarvan vinden. Leerlingen waren tussen de 7 en 10 jaar oud en 52,5% waren jongens.

De resultaten zijn afkomstig uit het onderzoeksproject 'De 'leer'kracht van groene schoolpleinen'.

Buiten = de wereld

Op het droge leer je niet zwemmen; het uiteindelijk doel van het onderwijs ligt buiten in de wereld

JE VEILIG (LEREN) VOELEN

Ervaren wat je lievelingsplek is, een hut bouwen om te schuilen, een plekje vinden om boos te kunnen zijn zonder dat het stoort. Volgens leerkrachten kunnen kinderen buiten ervaringen opdoen met: plekken en plaatsen waar je veilig bent; hoe je het veilig kunt maken; hoe je een risico kunt inschatten; een angst kunt overwinnen; je grenzen kan verleggen of juist bewaren, en ook hoe je onder verschillende omstandigheden bij jezelf kunt (leren) blijven.

Kinderen ontwikkelen een basaal vertrouwen in de wereld op basis van ervaringen.

Buiten kun je op verschillende plekken en plaatsen niet alleen ervaren hoe het samen leven functioneert, maar ook hoe dit is verweven met de fysieke omgeving.

ZELFSTANDIG (LEREN) ZIJN

ZELF kiezen
ZELF uitproberen
ZELF de confrontatie aan gaan
ZELF oplossen
ZELF verantwoordelijk zijn

Buiten is er meer dynamiek en meer vrijheid. Je kunt onder het toeziend oog vandaan. Het geeft volgens leerkrachten kinderen kansen om meer aspecten van zichzelf te ontdekken; je vindingrijkheid, je weerstand, je plezier, je kracht en creativiteit. Door verantwoordelijk te zijn voor het 'echte' leven, ervaren kinderen hoe zij ZELF een plek hebben in de wereld.

Buiten les is leuk, want dan mag ik voor de planten zorgen

Leerlingen vinden buiten les 'gezellig', want dan kun je de andere kinderen zien.

DE WERELD -DE ANDER & HET ANDERE-(LEREN) KENNEN

Elkaar helpen, delen, samen conflicten oplossen, samen durven en ontdekken, elkaars kwaliteiten (h)erkennen, elkaars verschillen accepteren en samen zorgen voor de omgeving. Volgens leerkrachten betrekken kinderen elkaar makkelijker bij wat ze zien en beleven.

Opruimen en schoon houden, markeren en vieren; in groeien in gewoonten en gebruiken.

Een stapelmuur bouwen, een bank maken, een tuin ontwerpen, oogst verwerken, een winkel runnen; vaardig worden in de omgang met materialen en gereedschap, en kennis nemen van alledaagse praktijken.

Het doel

Het uiteindelijke doel van opvoeden en onderwijsen is dat kinderen zich ontwikkelen tot volwassenen die zelfstandig en onder eigen verantwoordelijkheid hun plek vinden in de wereld.

Ervaringen met Onderwijs Buiten

Het leuke aan een buiten les is dat je leerlingen op een andere manier leert kennen.

GROEP 7 EN 8 TEKENEN HUN LIEVELINGSPLEK OP HET PLEIN

Een leerkracht die veel zin heeft om een 'semi-buiten juf' te worden, maar het ook spannend vindt omdat zij niet goed weet wat ze kan verwachten, laat haar kinderen buiten hun lievelingsplek tekenen. Zij kiest bewust voor deze opdracht omdat zij met onderwijs buiten meer ontspanning en creativiteit in het onderwijs wil brengen.

"Eerst hebben we besproken in de klas wat je lievelingsplek is en daarna zijn de leerlingen deze plek buiten op het plein gaan tekenen. Ik merkte dat leerlingen zich op hun gemak voelen in de tuin, dat ze lekker gaan liggen om te tekenen en weten waar ze het liefste zijn. Wat verder opviel is dat leerlingen serieus en rustig bezig waren met tekenen."

ONDERWIJS BUITEN OP JOUW MANIER

Leerkrachten en schoolteams geven elk op hun eigen manier invulling aan onderwijs buiten. Zo kun je bijvoorbeeld naar buiten met:

- **Een groepsopdracht:** Samen meters springen of verhalen maken over wat je ziet.
- **Een specifieke behoefte:** Een kind schrijft zijn verhaal 'kwijt' op een leisteek met water. Het water verdampt - het kind krijgt tijd zich te hervinden om daarna weer mee te kunnen doen met de klas.
- **Onderwijs Buitenkaarten:** Op een school liggen in elke klas kaarten met kleine opdrachten om buiten te doen. Leerlingen kunnen zelf of in tweetallen een kaartje pakken en naar buiten gaan om de opdracht te maken.

ZAAIEN, WAARNEMEN, ZORGEN & OOGSTEN

Bonen zaaien met kleuters. Een leerkracht vertelt: "dit is elk jaar weer een fascinerende en gezellige ervaring. Samen planten de kleuters de bonen in potjes. Ze kijken, meten, tekenen, beschrijven en verwonderen zich over wat ze zien gebeuren."

Ook in andere groepen ervaren leerkrachten dat het planten van een zaadje en het volgen van het groeiproces een rijke leerervaring is en zorgt voor betrokkenheid. De leerlingen van een leerkracht uit groep 4 vragen zelf regelmatig of ze "even bij hun plantje mogen kijken en hun plantje mogen meten."

Het was heerlijk weer, dus ik ben samen met mijn leerlingen buiten gaan eten. Buiten eten gaf de leerlingen rust en zorgde voor groepsbinding. Daarnaast konden we meteen aandacht schenken aan afval in de natuur.

Tip

Kijk of je buiten iets kunt doen wat je toch al van plan was te doen, zoals een verhaal vertellen, voorlezen, eten, een constructie-opdracht maken, of gymmen.

Buiten komt leren tot leven

BUITEN MAG JE MET HEEL JE LIJF LEREN

Buiten hoef je niet stil te zitten en ook niet alleen te luisteren, (mee) te lezen en (mee) te kijken. Je bent zelf fysiek actief en met al je zintuigen aan het leren. Hoe kun je wandelen, lopen, huppelen, rennen, sluipen, besluipen en dwalen leren onderscheiden? Hoe leer je begrijpen wat krachten, snelheden, inhouden en maten zijn?

Buiten les maakt het leren tastbaar en betekenisvol. Door deze ervaringen blijft dat wat je leert beter hangen.

Buiten is leuk, want dan ben je lekker buiten en hoef je niet stil achter een tafel te zitten

Dan leer je het beter en kan je het ding gelijk zien

BUITEN KOMT LEREN TOT LEVEN

Zullen we meten hoeveel het heeft geregend?
Kun je aan de schaduw zien hoe laat het is?
Een kuub zand verplaatsen - appeltje, eitje, toch?

Leerkrachten ervaren dat onderwijs buiten het leren echt, aanschouwelijk, realistisch, concreet, betekenisvol, tastbaar en aanwijsbaar maakt.

BUITEN LEER JE SPELEND

Kinderen zeggen: 'Buiten kun je spelen en leren tegelijk.' Een deel van de leerlingen vindt buiten les leuk, want dan kun je spelen en leren tegelijk. Volgens een paar leerlingen 'voelt een buiten les als spelen, en merk je niet dat het een les is.'

Leerkrachten sluiten zich hierbij aan. Buiten zien zij kansen om dit in praktijk te brengen. Het maakt de onderwijsleeromgeving uitdagend en inspirerend. Kinderen worden uitgenodigd hun fantasie te gebruiken en creatief te zijn. Het vergroot de betrokkenheid van de kinderen.

Spelen en leren in het onderwijs

Sommige leerkrachten maken een duidelijk onderscheid tussen spelen en leren.

Sommige leerkrachten benoemen makkelijk wat kinderen leren in spelsituaties.

Sommige leerkrachten vinden het spannend om spel in leersituaties toe te laten.

In ons onderzoek ontdekken leerkrachten hoe buiten spelen en leren betekenisvol verbonden zijn.

Hoe de buitenomgeving tot kinderen spreekt

BUITEN INSPIREERT, DAAGT UIT EN GEEFT RUIMTE

Buiten nodigt kinderen uit: bewegen, ontdekken, experimenteren, durven.

Buiten prikkelt de fantasie en daagt kinderen uit creatief te zijn.

Buiten maakt dat kinderen **betrokken** raken.

Buiten geeft kinderen de ruimte zich te ontwikkelen op hun eigen niveau en in hun eigen tempo.

Buiten spreekt talenten aan en laat talenten tot bloei komen. Leerkrachten ervaren dat buiten 'het differentiëren' vanzelf gaat. Er is meer variatie. Kinderen vinden makkelijker een leerweg die aansluit bij wat zij nodig hebben.

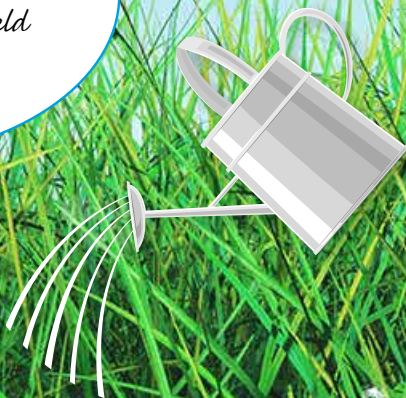
KINDEREN ZEGGEN: 'BUITEN LES IS LEUK OMDAT JE IN DE NATUUR VEEL MEER KUNT DAN BINNEN'

Kinderen benoemen dat er **buiten meer te zien en te beleven valt**. Ze vinden het bijvoorbeeld leuk om buiten diertjes te zoeken, naar de natuur te kijken, te luisteren naar de vogels, bloemen te ruiken, bollen te planten en te mogen werken in de moestuin.

BUITEN VOELT VRIJ & GEEFT RUST

Buiten zijn voelt niet alleen gezond en geeft energie. Er is letterlijk lucht en ruimte. Leerkrachten geven aan dat dit ontspanning en rust geeft, en een gevoel van verademing, vrijheid en beweging. Het maakt ook dat je je hoofd leeg kunt maken en ruimte vindt om emoties een plek te geven.

Zo fijn voor kinderen die dat extra nodig hebben, even een rondje rennen of bijvoorbeeld vegen op het plein.

Tip

Binnen kun je kinderen al uitnodigen voor een buiten avontuur. Door ze nieuwsgierig te maken en voor te bereiden. Daarmee maak je de stap naar onderwijs buiten makkelijker en meer vertrouwd.

Wordt vervolgd...

DE 'LEERKRACHT' VAN GROENE SCHOOLPLEINEN

In het onderzoek "De 'leer'kracht van groene schoolpleinen: een integraal gebruik van de groene buitenruimte als onderwijsleeromgeving" hebben we aan 13 schoolteams gevraagd per kerndoel de kansen en belemmeringen te benoemen van onderwijs buiten.

Na de zomer maken we zichtbaar welke kansen en belemmeringen leerkrachten specifiek benoemen voor het gebruik van de buitenruimte in taalonderwijs. We koppelen dit aan een literatuuronderzoek 'Hoofd, schouders, knie en TAAL. Hoe geven we het taalonderwijs aan jonge kinderen meer body?'

Het onderzoeksproject 'De 'leer'kracht van groene schoolpleinen' wordt uitgevoerd door meerdere partners. Je leest hierover in het boek: De 'leer'kracht van groene schoolpleinen. Hoe leerlingen uit groep 4, 5, en 6 het schoolplein ervaren, gebruiken en waarderen. Het boek is voor € 13,50 te bestellen via een mail aan Ingrid Walters (walters.i@hsleiden.nl) of gratis te downloaden via www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/natuur-en-ontwikkeling-kind/leerkracht-van-schoolpleinen.pdf

Over de auteurs

Janke van Dijk - Wesselius is omgevingspsycholoog en promoveert op het onderzoek naar 'De 'leer'kracht van groene schoolpleinen.' Zij werkt bij de Vrije Universiteit en bij het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind.

Dieuwke Hovinga is pedagoge en werkzaam als lector Natuur en Ontwikkeling Kind bij de Hogeschool Leiden en de Thomas More Hogeschool Rotterdam.

Katja Verschoor is directeur basisonderwijs en onderzoekster in het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind.

Bart Brinkkemper is voormalig directeur speciaal basisonderwijs en onderzoeker in het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind.

Marcel Looman is natuurdocent aan de lerarenopleiding Hogeschool Leiden en trainer in het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind.

Jolanda Maas: senior onderzoek afdeling Klinische Psychologie van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Auteursrecht voorbehouden @ Lectoraat Natuur & Ontwikkeling Kind, 2017.

Lectoraat

Het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind is een samenwerkingsverband van Hogeschool Leiden en Thomas More Hogeschool Rotterdam, en zet zich in om natuur als groeiruumte voor kinderen te verankeren in het handelen van professionals in onderwijs, kinderopvang en zorg, waarbij de nabije en direct met ons leven verweven natuur als uitgangspunt wordt genomen. Een vanzelfsprekend gebruik van natuur als pedagogische ruimte in opvoeding en onderwijs maakt een ommezwaai mogelijk in het denken: van deadlines naar lifelines.